מתני' פגיעי. בגמ' מפרש אמאי לא תנא אנסתי: **ואינו משלם קנס.** בגבא קמא[מ] נפקא לן מודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהים[מא] פרט למרשיע את עצמו: **המית שורי את פלוני.** והריני חייב בכופר: **הרי זה משלם ע"פ עצמו.** קסבר כופרא ממונא[מב]: **עבדו של פלוני.** והריני חייב שלשים סלע: **אינו משלם.** דקנס מינהו שאפי' אין יפה דיינר נותן שלשים: **גמ' דלא פגיס לה.** אין לעז של אונסה גדול כלעז של מפותה וכיון דלאו פגם דילה הוא מהימנינן ליה למשקל מיניה בושת ופגם על פיו: **אימא לא.** נהימנה להחזיק את הלעז: **לא כל הימנו.** שיוציא עליה לעז מזנה בעיר: **ניחא לה לדידה.** לשאת את הלעז כדי להסתכר הממון: **לא ניחא להו לבני משפחה.** וכ"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם: **פלגא ניזקא.** שחייבה תורה שור תם [**ממונא**]. ומשלם ע"פ עצמו]: **לאו כחזקת שימור קיימי.** אם לא יאמרוס בעליס שלא יזקו [אינס בחזקת משתמרים מאליהם שלא יזיקו] אלא מזיקין אפי' ניזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטוריניהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלישלם כולה אלא דרממנא חס עליה ומיהו מה שמשלם בדין משלם: **כי היכי דינטריה.** שיוסיף שמירה על שמירתו: **תנן.** בגבא קמא: **הניזק והמזיק בתשלומין.** שניהם מפסידין בדבר. ס"ד דהכי קאמר תרוייהו מטי להו בהאי פסידא דניזק מפסיד פלגא ומזיק פלגא: **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** דמפסיד פלגא בממוניה: **דלאו דידיה שקיל.** דמה שנוטל בחנם נוטל: **בתשלומין איתיה.** בתמיה: **לא נגרכא אלא לפחת נבילה.** הא דקתני ניזק בתשלומין לאו בפלגא דקא שביק קאמר אלא בההוא פלגא ניזקא נמי דקני[מג] ליה רחמנא מפסיד כל פחת שפחתה נבילה מדמיה משעת מיתה עד שעת העמדה דדין ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו וכמה היתה נבילה יפה בשעת מיתה ומשלם החצי אבל מה שהחזלו דמי נבילה משעת מיתה עד שעת מכירה אין המזיק משלם כלום באותו פחת ובגבא קמא (דף י:) ילף לה מקרא ומשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניזק הוי: **תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה.** תנא דבריתא דריש ליעא דמתניתין דתנן בגבא קמא[מד] משלם תשלומי נזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא[מה] דהאי דנקט תנא דמתני' תשלומי נזק ולא תנא משלם את הנזק לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומטפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה אם תם חצי ואם מועד הכל ומתני' למה ליה לרבי למיסתם במתני' דבעלים מטפלין בנבילה: **דקא משלם כוליה.** ודין בהפסד זה: **מגופו.** אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר: **מן העלייה.** מן המיטב שבנכסי מזיק דגבי תם כתיב (שמות כא) וחלו את כספו מגופו ובמועד כתיב (שם) שלם ישלם שור ואם אינו דאלא דבלגא ניזקא קנסא ניתני נמי שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם על פי עצמו דמועד ולאי בדין משלם שהרי התרו והעידו בו לשמור שורו: **שייר חצי כופר.** לא שנה כל החילוקים שביניהם שהרי אף יש חילוק זה ביניהם שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם ותם שהמית אפילו חצי כופר כדאינו בניזקין לא משלם לכתיב [שמות כב] בעל השור נקי ודרשינן (ב"ק דף מא:) נקי מחצי כופר: הא

מתני' [א]האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואין משלם קנס [ב]האומר גנבתי[ג] משלם את הקרן על פי עצמו ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה [ד][ג]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אין משלם ע"פ עצמו [ה]זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: **גמ'** ליתני אנסתי לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא קא פגים לה דמשלם בושת ופגם על פי עצמו אבל פתיתי דקא פגים לה אימא לא משלם על פי עצמו קא משמע לן מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני אמר ליה רב פפא לאביי ניחא לה לדידה מאי דלמא לא ניחא ליה לאביה ניחא ליה לאביה מאי דלמא לא ניחא להו לבני משפחה ניחא להו לבני משפחה מאי אי אפשר דליכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה: האומר גנבתי משלם את הקרן וכו': איתמר פלגא ניזקא [ו]רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ז]פלגא ניזקא קנסא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דמשלם כוליה ורחמנא הוא דחיים עלויה דאכתי לא איעד תורא רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לישלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דינטריה לתוריה: סימן היזיק מה והמית כלל: תנן [ח]הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא ניזקא קנסא השתא דלאו דידיה קא שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא אלא לפחת נבילה פחת נבילה תנינא תשלומי נזק [ט]מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמועינן תם משום דאכתי לא איעד אבל מועד דאיעד אימא לא ואי אשמועינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש [י]מה בין תם למועד [יא]שהתם משלם חצי נזק מגופו [יב]ומועד משלם נזק שלם מן העלייה [יג]ולא קתני שהתם אינו משלם ע"פ עצמו ומועד משלם ע"פ עצמו [יד]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר [טו]חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא

וליתני אנסתי. דהוי חדוש טפי דפטור אע"ג דמודה שעשה פריצות: **רבי שמעון בן יהודה אומר אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו.** אור"י דאי קאי ר"ש בן יהודה אמתניתין דהכא הא דמשמע בריש נערה נקמן (דף מב.) דלר"ש אי דקא מבעי בושת ופגם מחייב ליה קרבן שבועה היינו משום דהתם מבעו האב תחלה ואין שייך לומר לאו כל הימנו כו' כדקאמר הכא ואין צריך לומר דתרי תנאי אליבא דר' שמעון [מ] ועוד אומר רשב"א דהתם דלקמן איכא לאוקמי בבת גרים ונימא לה לדידה ולאביה דליכא למימר דלמא איכא חד במדינת היס דלא ניחא ליה ומיהו אי קאי ר' שמעון אמתניתין דשבועות דמייתי לקמן בריש נערה (ג"ז שם) ע"כ תרי תנאי אליבא דר' שמעון:

[ו]**האומר** גנבתי כו'. מוליא ש"ר ויולא בשן ועין דלא תנא איכא למימר דאמיא בזה הכלל: [ז]**זה הכלל כל המשלם יותר על מה** שהזיק כו'. ואפילו למ"ד בפרק שור שנגח ארבעה ואחשה (ב"ק דף מ.) דכופר היינו דמי המזיק לא משיב יותר ממה שהזיק אע"פ שפעמים שוה מזיק יותר מניזק דפדיון נפש הוא נותן: **לא נצרכא אלא לפחת נבילה.** אע"ג דלאו דידיה שקיל מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא אי מזק משלינן ליה בתשלומין מה שפחתה הנבלה והכא לא שייך למימר קרנא דתורך קבילא ביה כדאמרי' בהמניח בסופו (ב"ק דף לב.) דהתם ודאי שלא נהרג השור שייך לומר הכי דאין לו למכור שורו בשביל כן שסבור שישביח אבל הכא מיד כשנהרג יש לו למוכרו שידוע שתפחת הנבילה ותסריח:

תנינא תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה כו'. הכי דייקא לה בגבא קמא (דף י:) חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו כו': **אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו'.** לאו פירכא היא אלא שיורא הוא דלא תיקשי למ"ד פלגא ניזקא ממונא מאי שייר דשייר חצי כופר ומשני לא שייר כלום וחצי כופר לאו שיורא הוא וכן איכא בגזיר בפ' ג' מיניס (דף לח: ושם) גבי אי משום לא יחל לאו שיורא הוא וכן בפרק החליל (סוכה דף נד. ושם) וההוא דהתם מגומגם טפי: הא

מסורת הש"ם

(מ) ס"א טבחתי ומכרתי, כ) ב"ק טו: מג., ג) שם טו. [ושם כל הסוגיא וזוכר עוד שבועות לג.], ד) שם יד:, ה) שם טז:, ו) [ולפ"ז איתא ליתני נמי הא שתמה כו' כל"ל רש"ל], ז) [סוכה נד. וש"ל], ח) [דף עה.], ט) [שמות כב], י) [ב"ק מ.], כ) בס"ב: דוכי, ל) [דף כ.], מ) [ב"ק י:], נ) [שייך לעיל בתמתי'], ס) [ג"ז שייך לעיל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' שמעון וכו' דתרי תנאי אליבא דרבי שמעון ומיהו אי קאי ר"ש אתמתיתין וכו' דר"ש ועוד אומר רשב"א וכו' דלא ניחא ליה הס"ל:

מוסף רש"י

פלגא ניזקא ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מהדר לא מקרי דאתו אחרי לא מיפטר (ב"ק טו.). לאו בחזקת שימור קיימי. שרגילין בנגיחה ופריכין שמירה (שם). הניזק והמזיק בתשלומין. משמע דשניהן מפסדי ממון בתשלומין, שזה משלם מחצה זה מפסיד מחצה (שם). היינו דשייך ניזק בתשלומין. לומר מפסיד מחה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה, שזה פטור בשורו שלא שמרו (שם). בתשלומין איתיה. בתמיה, דמשמע שמפסיד מדינו (שם). לפחת נבילה. דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין, שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו (שם). שהתם משלם חצי נזק מגופו. ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק, דלכתיב ותלו את כספו (שם). מן העליה. אם אינו שוה כל המזק נוטל נכסים מביתו (שם) ואפילו אין הנוגח שוה שיעור המזק, דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע (שם ט:). שהתם אינו משלם על פי עצמו. שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם על פי עצמו ומועד הוי ממון ומשלם על פי עצמו (שם טו.). חצי כופר. מועד שהמית האדם משלם כופר לויתרים, ותם אפילו חצי כופר לא משלם (שם).

תוספות רי"ד

מתני' האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם לא תשלומי כפל ולא ד' וה'. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו. זה הכלל כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: וליתני אנסתי. לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא פגים לה אבל פתיתי דפגים לה אימא לא משלם בושת ופגם בדין משלם. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דינטרינהו לתוריי. פי'

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב וס"ה מהל' סנהדרין הל' יד:
צ ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ט סמג עשין עא טור מ"מ סי' שמח:
צא ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יד סמג עשין ע:
צב ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' מ:
צג ה מיי' פ"ב שם הל' ז וס"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' ת שעי' ת:
צד ו ז ח מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ג [ז] סמג עשין מז טוש"ע מ"מ סי' שפט סעיף ב ג ד ט:
צה ט מיי' פ"י שם הל' ג סמג שם:

תוספות רי"ד (המשך)

ופגם ע"פ עצמו קמ"ל: ומתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום (רב הונא) [ר"ש] אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני. ואינו משלם קנס ע"פ עצמו כדנפקא לן מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ואי קשיא. הכא תנן דבושת הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו וכריש פרק המניח אמרי' חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל וקרי התם לבושת קנס. תשובה לעולם בושת ממונא הוי לשלם ע"פ עצמו שאין בו שום יתירות אלא שמין לפי המבייש והמתבייש והתם קרי ליה קנסא לומר שאין גובין אותו בבבל דכל מידי דאית ביה חסרון כיס גבינן ליה בבבל אבל בושת דלית ביה חסרון כיס לא גבי' לי' בבבל דראמרינן בפרק החובל: המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו פי' דכופרא לאו קנסא הוא דכפי שורי של ניזק משלם ואף למ"ד כפי שויה של מזיק כופרא ממונא הוי ומשלם ע"פ עצמו: המית שורי את עבדו וכו'. בפרק שור שנגח ד' וה' מוכיח שאפילו שויה של עבד אינו משלם ע"פ עצמו דכל ל' כסף הוו קנסא: זה הכלל וכו'. איתמר פלגא נזקא שחייבה תורה לשור תם. ר"פ אמר ממונא. פי' ומשלם ע"פ עצמו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא רב פפא אמר ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. פי' אם לא ישמרו בעלים שלא יזיקו אינן בחזקת משתמר מאליהן שלא יזיקו אלא מזיקין אפילו נזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטרינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלשלם כוליה. ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תורא. פי' ואיהו קנסא קסבר סתם שוורים דנטרינהו לתוריי. פי'

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר [א]ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל בתם מאי אינו משלם על פי עצמו אדתני סיפא עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו ניפלוג וניתני בדידה במה דברים אמורים במועד [ב]אבל תם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי ת"ש זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו הא פחות ממה שהזיק משלם ע"פ עצמו לא תימא הא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו אבל פחות מאי אינו משלם ע"פ עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע פחות ומשמע יתר תיובתא והלכתא פלגא ניזקא קנסא [ג]תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב משום דלא קתני כמה שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא [א]חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא [ב]האי כלבא דאכיל אימרי ושונרא דאכיל תרנגולי רברבי משונה הוא ולא מגבינן בבבל אבל זוטרי אורחיה הוא ומגבינן [ג]ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר אקבעו לי זימנא לארץ ישראל מקבעינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה בין כך ובין כך משמתינן ליה דאמרינן ליה סליק הזיקך [ד]מדרבי נתן דתניא ר' נתן אומר [ד]מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר [1]ולא תשים דמים בביתך:

הדרן עלך אלו נערות

נערה [ה]שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה של אביה והצער בתפוסה [ו]עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה [ה]עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד [ו]שמת האב הרי הן של עצמה

מעשה

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. דדריש להאי נקי[ו] לדרשה אחריתי לדמי ולדות אם נגח אשה ויצאו ילדיה הלכך לא הוה ליה לפלוגי בינייהו בכופר. וכי תימא הוה ליה לפלוגי דהאי פלגא והאי כוליה ההיא בכלל רישא היא דקתני תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ותנא בניזקין והוא הדין לכופר: **מאי לאו בתם.** ואי משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובו כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא: **אדתני עבדו של פלוני כו'.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד: **ניפלוג בדידה.** בבן חורין ובבהמה נמי הוה מצי לשנויי חילוק ולמיתני דאיכא דלא משלם על פי עצמו: **כד"א.** דמשלם ע"פ עצמו במועד כו': **כולה במועד קמיירי.** במועד אתא לאשמועי' דאף הוא יש בו חילוק דאיכא ביה מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה שביק נמי לאורחיה דרישא איירי במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק לדלג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולדלג ממועד לתם: **יתר על מה שהזיק.** כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה: **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם: הכי גרסינן **ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: והלכתא פלגא ניזקא קנסא.** דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא: **טעמא מאי איתותב.** כלומר תיובתא מאי היא: **משום דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.** דלישתמע מינה נמי חצי נזק הא לאו תיובתא היא: **כיון דאיכא חצי נזק.** דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא (דף יז.) דמשלמת חצי נזק ובההוא חצי נזק קיימא לן בב"ק[ח] דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא איכא האי: **דאכיל אימרי.** שחנק טלאים חיים ואכלם: **משונה הוא.** אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאף היא משונה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא דמשלם וכיון דקנסא היא לא מגבינן ליה בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו[ט] מומחים וגבי קנס כתיב (שמות כב) ירשיעון אלהים: **אורחיה הוא.** והוו להו נזקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגובין אותו בבבל: **ואי תפס.** ניזק ממונא דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו דאין צריך לצעוק לפנינו: **לא מפקינן מיניה.** וגבי פלגא נזקיה: **ואי.** לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא בארעא דישראל השיאוהו לילך עמי לדון לפני דייני ארץ ישראל קבעינן ליה: **בין כך ובין כך.** בין שרוצה ניזק לילך לארץ ישראל בין שאינו רוצה: **משמתינן ליה.** למזיק מיהא להרוג אותו כלב ולסלק היזיקיה:

הדרן עלך אלו נערות

נערה שנתפתתה. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה. בתפוסה לישנא דקרא ותפשה ושכב עמה (דברים כב): **לא הספיקה לעמוד בדין כו'.** כיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו ואמרינן לקמן (דף מג.) אין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו תורה בבתו ויליף לה מקרא: **מת האב.** משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה: **הרי הן של אחין.** דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: **ר"ש אומר.** אע"פ שעמדה בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה ובגמרא [מג:] יליף טעמא:

מעשה

הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא דאי משום דמועד משלם כופר שלם ותם אינו משלם אלא חצי כופר הא לאו שיורא הוא דהא תנן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד אף כשהוא בסקילה משלם כופר ותם כשהוא בסקילה אינו משלם כופר כלל דהביאהו לב"ד וישלם לך דהוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו כדאמרינן בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג: ושם) וי"ל דהך נמי לא הוי שיור דהוי בכלל הא דקתני תם מגופו ומועד מן העלייה [ט]ומיהו תימה דלא אשכחן בהדיא בשום מקום שהיה אומר ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר ואי משום דדריש רבי יוסי הגלילי בפרק שור שנגח ד' וה' (ג"ז שם) נקי מדמי ולדות ולא דריש נקי מחצי כופר מכלל דסבר דחייב ודלמא לעולם סבר דפטור וטעמא משום דפטור מחצי כופר לא איצטריך קרא דכשהשור בסקילה לא שייך כופר דהביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים פטור מדרבה דאמר התם (דף מג.) [שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת בזמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר כו' ונראה דה"פ הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר פי' דלא ממעט חצי כופר מנקי ולאו דוקא משלם קאמר אלא היה משלם אם היה לו ממה להשתלם ולשום תנא לא הוה חצי כופר שיור כי אם לרבי אלעזר דדריש נקי מחצי כופר ולית ליה דרבה וכשאין השור בסקילה מועד משלם ותם אינו משלם והא דנקט רבי יוסי הגלילי טפי מרבי עקיבא דדריש נקי מדמי עבד דלדידיה נהי דחצי כופר לא הוי שיור דמי עבד הוי שיור[י]:

ואי תפס כו'. פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא דלענין מזיק עצמו הקילו חכמים שיכול לתופסו דאל"כ יתפוס כל אשר לו ולא נפיק מיניה דאין דנין דיני קנסות ואם נוציא המותר ונשאיר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות ודוחק:

הדרן עלך אלו נערות

נערה. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה. תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקרא לעיל דנפקי בושת ופגם איתקוש אהדדי כדפי' לעיל[כ]:

לאביה

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה ב ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א וסי' של סעיף ג:

צז ב מיי' פ"ג שם הל' ז ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין נז טור ש"ע שם סי' א סעיף א וסי' שלא סעיף ו:

צח ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה יז סמג עשין לו טוש"ע שם סימן א סעיף ה:

צט ד מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ט ופי"א מהל' רוצח הל' ד סמג עשין סו טוש"ע שם סי' תט סעיף ג וסימן תכז סעיף ח:

א ה מיי' פ"ב מהלכות נערה הלכה יד סמג עשין כד טור אה"ע סי' קעז:

ב ו מיי' שם הל' טו:

תורה אור השלם

1. כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא מני וכו' ומיהו תימה. עי' תשובת מהרלב"ח סי' ס"ה:

תוספות רי"ד

שיוסיף שמירה על שמירתו ת"ש כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו. פי' כגון נגיחת העבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' הא פחות משלם פי' כגון חצי נזק דתם. לא תימא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו א"ה ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כל מה שהזיק משלם ע"פ עצמו דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא. ופסיק תלמודא והלכתא פלגא נזקא קנסא. פי' דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא היזקא דלאו אורחיה לאו על מרא רמיא לנטורי בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב. פי' תיובתיה מאי הוא משום דלא תני הכי פי' לא קתני כל שאינו משלם (כלו) [כמה שהזיק] ש"מ (נמי) חצי נזק [ממונא] הא לאו תיובתא הוא כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהל' גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל מש"ה לא קתני פי' משום כיון (דאין) [דאיכא] חצי נזק המשתלם [ע"פ עצמו] (בנזק) [כגון] בהמה המהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקו דתנן בבבא קמא דמשלמת חצי נזק והאי חצי נזק גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל ופטורים ברה"ר כרגל ונזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת בתחילתה ואע"ג דגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא. וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו מ"ה לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם דהא איכא האי. והשתא דאמרת פ"נ קנסא האי כלבא דאכיל אימרא ושונרא דאכיל

מסורת הש"ס

א) [ב"ק טו: מג.], ב) [קשה דלא מצי תני הכי דמשמע ע"פ עצמו אינו משלם אבל ע"פ עדים משלם ודלמא לא סבר כר' יוסי הגלילי אלא סבר דאפילו ע"פ עדים אינו משלם חצי כופר ותירץ מהרש"ם דמ"מ הוי ליה לפלוגי בדידיה בשורו של פלוני גרידא ולא הוי ליה למינקט עבד. ת"י], ג) [ערכין י. טו: ב"ק טו:], ד) ב"ק טו: מו., ה) כ"א ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה, ו) כ"א שבגרה, ז) [שמות כב], ח) [דף ג:], ט) בס"א נוסף: אלהים, י) [ועי' תוס' ב"ק טו: ד"ה הא], כ) [ד' לח: ד"ה יש].

מוסף רש"י

ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) **תם משלם חצי כופר.** וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם טו.). **מאי לאו בתם.** וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, או שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם טו:). **עבדו של פלוני.** הא קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). **לפלוג וליתני בדידיה.** בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני מצי לפלוגי (שם). **כולה במועד קמיירי.** וחילוקים דמועד בעי לאשמועינן (שם). **יותר על מה שהזיק.** כגון שלשים של עבד (שם). **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם, משלם על פי עצמו (שם). **כמה שהזיק.** נזק שלם דמועד (שם). **משום דלא קתני כמה שהזיק.** הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ עצמו, כיון דאיכא חצי נזק צרורות. דאינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). **דאכל אימרי.** כבשים (שם). **רברבי.** תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב וחתול להורגן (שם). **משונה הוא.** דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, **ולא מגבינן בבבל.** דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). **ואי תפס.** ניזק בבבל, לא מפקינן מיניה. ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמנא לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). **משמתינן ליה.** להרוג את הכלב ולסלק היזיקו (שם). הדרן עלך אלו נערות

תוספות רי"ד (המשך)

קנסות אלא בירושלים ובסנהדרין של כ"ג והו קאמרי א"ר נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותן בבבל אבל אדם באדם ואדם בשור אין מגבין אותו בבבל (ולא) [אך] משום שלא יהא

תרנגולא רברבא משונה הוא. פי' אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא שמשלם. וכיון דקנסא הוא לא מגבי' בבבל. פי' בדייני בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מיקרי אלהים מומחים ולגבי קנס כתיב אשר ירשיעון אלהים. ואי תפיש ניזק ממונו של מזיק גבי קנסא דחצי נזקו ולא מפקי' מיניה. ואי אמר אזמיניה בהדי לדינא בא"י מזמינן לי'. פי' ואי לאו תפיש ואמר קמן קבעי לי זמנא בא"י קבעי' לי' ואי לא אזיל משמתינן לי': בין כך ובין כך. פי' בין שרצה ניזק לילך בא"י בין לא. משמתינן ליה עד דמסלק הזיקיה מביתיה מר' נתן דתניא אר"נ מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע שנאמר ולא תשים דמים בביתך. ופי' וה"ה נמי לקנס דאונס ומפתה אע"ג דלא מגבי' בבבל אי תפיש לא מפקי' מיניה אבל להזמינו לדין לא"י לא מזמינן ליה שאין עתה ישיבות קבועות שם כאשר היה אז. וראיתי בתשובות רב צמח גאון ז"ל אלו נערות שיש להן קנס ששאלת מהו להגבות שלא יהא חוטא נשכר כיוצא בזה אמרו חכמים אין מגבין קנס בבבל שלח לי' חסדא חסדא קנס קמגבית בבבל אלמא הלכתא רווחת היא שאין מגבין חוטא נשכר ושלא יהיו [בני אדם] פרוצים בניזקין שכיון שהם יודעים שאין מגבין קנסות בבבל שולחים יד בזה נהגו חכמים האחרונים לנדותו עד שהוא מפייסו בממון או שירבה עליו רעים ויפייסנו בדברים. ומעשה בא' שהכה את חבירו ובא לפני מר רב צמח גאון ז"ל וא"ל דבר קצוב אני חותך עליך ופייסהו או בממון או בדברים ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג שהנהיג אדונינו מר רב צמח גאון ז"ל אנו נוהגים בו היום בכל קהילות הקודש:

פרק ד נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה. פי' המורה והצער נמי לאביה כלומר יתירה עליה אנוסה שכן יש לה צער ולישנא דקרא נקט ותפשה ושכב עמה עמדה בדין עד שלא מת האב ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה ה"ה של עצמה רש"א אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב ה"ה של עצמה מע"י ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב ה"ה של אחין. פי' אם עמדה בדין עד שלא מת האב ונתחייבו בדין ליתן לאב הקנס